

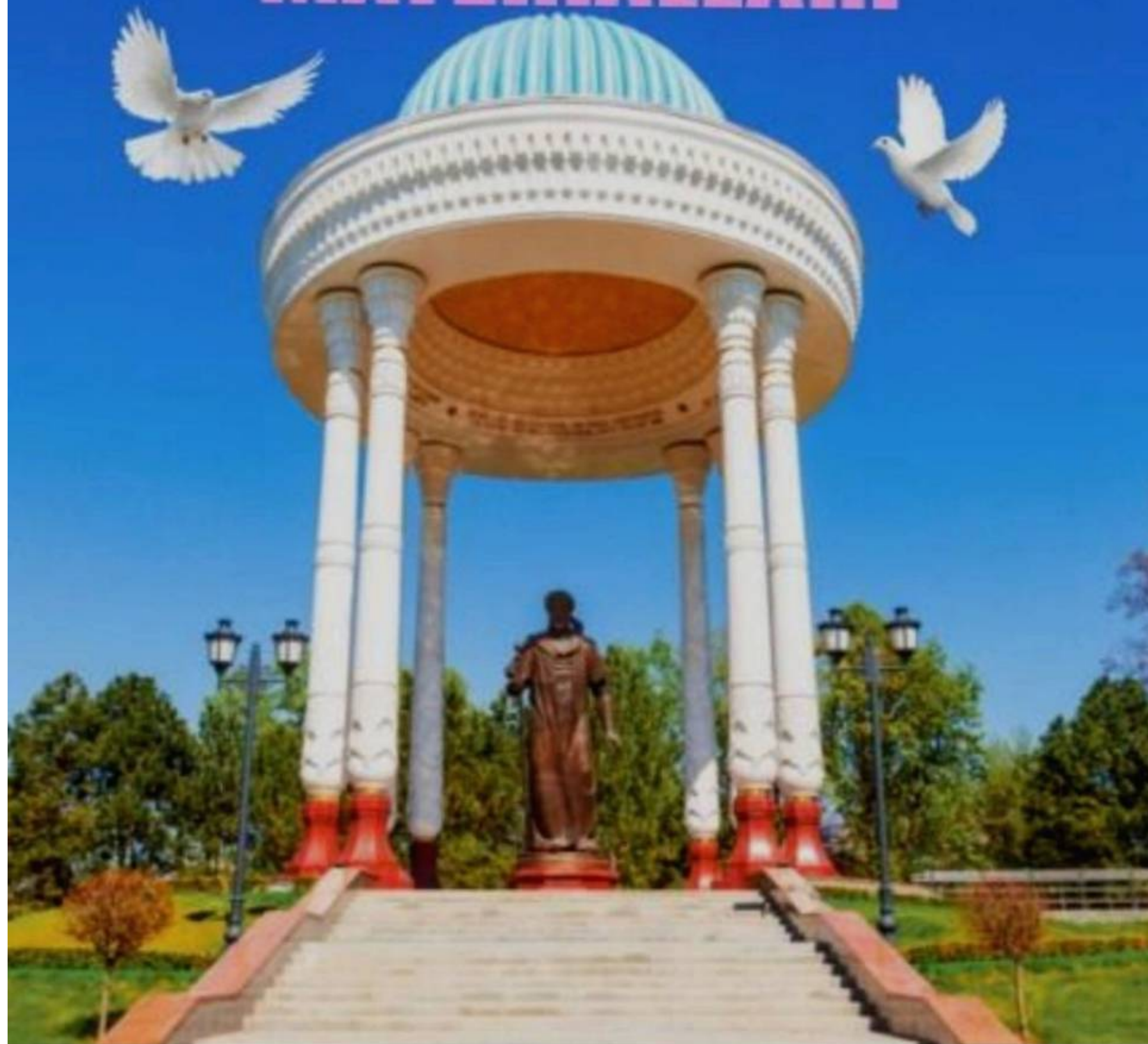

O'ZBEK TILIGA DAVLAT TILI
MAQOMI BERILGANLIGINING
35 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN

"FILOLOGIK TADQIQOTLAR: MUAMMO VA YECHIM"

mavzusidagi
xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

MATERIALLARI

Показать

Мобил
ный вид

Просмотр

Проециро
вание

Правка

PUBLI
TSIYA
IVERS
NALIS

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

O‘ZBEK TILSHUNOSLIGI VA JURNALISTIKA KAFEDRASI

**FILOLOGIK TADQIQOTLAR:
MUAMMO VA YECHIM**

**mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman
materiallari**

Buxoro, 21-oktabr, 2024-yil

Annotatsiya: Ushbu maqola toponimiya sohasining yo'nalishlari bo'yicha yaratilgan qator dissertatsiyalar, ularda O'zbekiston hududiga oid joy nomlarini yig'ish, aniqlangan materialni mavzu guruhlariga bo'yicha tizimlashtirish, leksik-semantik va etimologik xususiyatlarini tadqiq etish kabi vazifalar yechimiga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: *viloyat toponimiyasi, hudud toponimiyasi, global, lokal, to'liq, to'liqsiz*

O'tgan asrning 60-yillaridan boshlab O'zbekiston toponimikasini o'rganish borasida qator ishlar amalga oshirildi. Bu ishlar sirasiga anjuman material, ma'ruza, maqoladan boshlab monografiya va dissertatsiyalarni kiritish mumkin. Toponimiya sohasining yo'nalishlari bo'yicha qator dissertatsiyalar yaratildiki, ularda O'zbekiston hududiga oid joy nomlarini yig'ish, aniqlangan materialni mavzu guruhlariga bo'yicha tizimlashtirish, leksik-semantik va etimologik xususiyatlarini tadqiq etish kabi vazifalar o'z yechimini topgan.

Bu tadqiqotlarni o'rganish ko'lamiga ko'ra bir necha guruhlariga ajratish maqsadga muvofiq bo'ladi:

1-guruhga katta hudud toponimiyasi material qamrab olingan ishlar kiradi: S.Qorayevning «Опыт изучения топонимии Узбекистана», O.Begimovning «Janubiy O'zbekiston toponimlarining o'zlashgan qatlami» (1999);

2-guruhga viloyat toponimiyasi tadqiq qilingan ishlarni kiritish mumkin: T.Nafasovning «Топонимы Кашкадаринской области» (1968), Z.Do'simovning «Топонимы Северного Хорезма» (1970), Sh.Qodirovning «Микротопонимы Ташкента» (1970), Y.Xo'jamberdiyevning «Историко-этимологическое исследование топонимов Сурхандаринской области» (1974), S.Naimovning «Ойконимы Бухарской области» (1984), M.Ramazanovning «Развитие ойконимии Ташкентской области в современный период» (1986), A.Zokirovning «Топонимия Джиззахской области» (1991), B.E.Kilichevning «Buxoro viloyati toponimlarining lingvistik tadqiqi» (2024);

3-guruhga shahar va unga tegishli hududlar toponimiyasi o'rganilgan ishlar kiradi: T.Rahmatovning «Топонимия города Самарканда и его окрестностей» (1973), J.Latipovning «Топонимия города Маргелана и его окрестностей» (1975), N.Oxunovning «Топонимии Кокандской группы районов» (1978), N.Mingboevning «Топонимия Мирзачуля» (1988), T.Enazarovning «Shahrisabz hududi joy nomlarining tarixiy-qiyyosiy tadqiqi» (1993), X.Bo'rievning «Toshkent shahrining tarixiy toponimiyasi (XIX asr oxiri – XX asr boshlari)» (2007);

4-guruhga biror tuman toponimiyasi tadqiq obyekti bo'lgan ishlar kiradi: X.Xolmo'minovning «Микротопонимия Вайсунского района и его окрестностей» (1993), U.Oripovning «Nurota tumani makro- va mikrotoponimiyasining lisoniy tahlili» (2003), A.Aslonovning «Shofirkon tumani mikrotoponimiyasining lingvistik tahlili» (2005);

5-guruhga toponimiyaning biror sohasi tadqiq etilgan ishlar kiradi: N.Begaliyevning «Samarqand viloyati gidronimlari» (1994), A.Otajonovning «Xorazm etnotoponimlari va ularning lug'aviy asoslari» (1997), A.Turovovning «Samarqand viloyati etnonim va etnotoponimlarining tahlili» (1999), Sh.Temirovning «Samarqand viloyati oronimlarining lisoniy tadqiqi» (2019) kabi dissertatsiyalarini kiritish mumkin.

Sohaga oid doktorlik dissertatsiyalari ham yaratildi. Bular sirasiga lingvistika yo'nalishida Z.Do'simovning «Историко-лингвистический анализ топонимии Хоразма» (1986) hamda geografiya yo'nalishida S.Qorayevning «O'zbekiston oykonimlari» (1998) kabi ishlari kiradi.

Toponimiya muammolari yechimiga qaratilgan alohida nashrlar, monografiyalar ham yaratildiki, ular ham, asosan, yuqorida nomlari zikr etilgan tadqiqotchilar tomonidan amalga oshirilgan. Bunday ishlar qatoriga S.Qorayevning «Toponimika» (T., 1970), «Geografik nomlar ma'nosi» (T., 1978), «Toponimika – geografik nomlar haqidagi fan» (T., 1980), «Toshkent toponimlari» (T., 1991), «Топонимия Узбекистана» (T., 1991), «O'zbekiston viloyatlari

toponimlari» (T., 2005), «Toponimika» (T., 2006); E.Begmatovning «Joy nomlari – ma'naviyat ko'zgusi» (T., 1998); Z.Do'simovning «Joy nomlarining qisqacha izohli lug'ati» (T., 1977; hammuallif X.Egamov), «Xorazm toponimlari» (T., 1985), «Joy nomlarining siri» (Xiva, 2001; hammuallif M.Tillaeva), «Toponimika asoslari» (T., 2002; hammuallif M.Tillaeva); T.Nafasovning «Janubiy O'zbekiston toponimiyasining etnolingvistik analizi» (T., 1985), «O'zbekiston toponimlarining izohli lug'ati» (T., 1988), «Qishlog'ingiz nega shunday atalgan?» (T., 1989), «O'zbek nomnomasi» (Qarshi, 1993), «Qarshi shahri mahalla va ko'cha nomlari» (T., 2008; hammuallif Sh.Tursunov), «Qashqadaryo qishloqnomasi. Qashqadaryo viloyati qishloqlari nomining tadqiqi» (T., 2009); B.O'rinboyevning «Samarqand viloyati toponimlarining izohi» (Samarqand, 1997), «Asrlardek barhayot nomlar» (Samarqand, 2003), «Jizzax toponimlarining ta'biri» (Samarqand, 2007); N.Yo'ldoshevning «Buxorodagi ayrim avliyolar tarixi» (Buxoro, 1993); S.Karimovning «O'zbek toponimikasi taraqqiyot bosqichida» (T., 2006; hammuallif S.Bo'riev); K.Nazarovning «Joy nomlarini yig'ish so'roqnomasi» (T., 1995; hammuallif T.Enazarov); T.Enazarovning «Toponimlarni etimologik tadqiq qilishning ilmiy-nazariy va amaliy-uslubiy asoslari» (T., 2001), «Turkiy sodda toponimlarning etimologik tadqiqi» (T., 2002), «O'zbekistondagi ba'zi toponimlarning etimologik talqini» (T., 2004); «Nomshunoslik masalalari» (T., 2010), «Dialektologik amaliyot so'roqligi» (T., 2018; hammuallif X.Abdullayev), «O'zbekiston joy nomlarining etimologik lug'ati. Toponimlar tilsimi» (T., 2019; hammualliflar A.Esemuratov, J.Jumanazarov, Y.Qodirova, G.Jumanazarova); L.Karimovning «O'zbek tilida toponimlarning o'rganilishi» (T., 2002); A.Muhammadjonovning «Qadimgi Toshkent» (T., 2002); S.Naimovning «Buxoro oblasti toponimiyasi» (T., 1984), «Buxoro viloyati joy nomlarining qisqacha izohli lug'ati» (Buxoro, 1997); A.Otajonovning «Xorazm toponimlari» (T., 1997); N.Oxunovning «Joylar va nomlar» (T., 1986), «Til va joy nomlari» (T., 1988), «Toponimlar va ularning nomlanish xususiyatlari» (T., 1989), «Joy nomlari ta'biri» (T., 1994), B.Kilichevning «Quyí Zarafshon toponimlarining qisqacha izohli lug'ati» (T., 2022, hammuallif S.Nayimov), «Buxoro toponimlarining qisqacha izohli lug'ati» (B., 2024) kabi asarlari mansubdir.

O'zbekiston geografiyasi hamda toponimiyasini tadqiq etish borasida salmoqli ishlarni amalga oshirgan atoqli olim H.Hasanovning «Geografik nomlar imlosi» (T., 1962), «Geografiya terminlari lug'ati» (T., 1964), «O'rta Osiyo joy nomlari tarixidan» (T., 1965), «Yer tili» (T., 1977), «Sayyoh olimlar» (T., 1981), «Geografik nomlar siri» (T., 1985) asarlari diqqatga loyiqdir.

Yuqorida bayon etilganlardan kelib chiqib aytish mumkinki, mamlakatimiz toponimikasi bo'yicha tadqiqotlar ma'lum bir izchillikka ega emas. Bajarilgan ishlar alohida olingan hudud yoxud mamlakat (viloyat, shahar, tuman) toponimlarining ma'lum bir guruhini leksik-semantik, etimologik tadqiq etish yuzasidan olib borilgan.

Shu nuqtayi nazardan qaralsa, toponimlar hudud jihatidan keng yoki tor qamrov bilan tadqiq etiladi. Bu haqda fikr yuritgan E.M.Pospelov toponimik materialni global, lokal, to'liq, to'liqsiz kabilarga ajratgan edi [Поспелов Е. М., 5]. Amalga oshirilgan tadqiqotlardan kelib chiqib aytish mumkinki, yurtimiz va viloyatlarda aniqlangan toponimlar to'liq tadqiq etilmagan.

Adabiyotlar

1. Axmatova I.H. Buxoro janubiy tumanlarida Arabxona toponimining leksik xususiyati//«Aniq va tabiiy fanlarni masofaviy o'qitishning dolzarb masalalari» mavzusidagi respublika ilmiy-nazariy konferensiya materiallari. – Nukus, 2023.
2. Axmatova I.H. Olot tumani etnotoponimlarining semantik tahlili//BuxDU Ilmiy axboroti jurnali, 2024-yil. – 6-son.
3. Адизова Н.Б. Бухоро тумани микротопонимларининг лексик-семантик тадқиқи: Филол. фанл. фалс докт. (PhD) ... дисс. – Бухоро, 2021. – 125 б.
4. Бегматов Э. Жой номлари – маънавият кўзгуси. – Т., 1998. – Б.33-34.
5. Kilichev B.E. Buxoro viloyati toponimlarining lingvistik tadqiqi: Filol. fanl. dokt. (DSc) ... diss. – Buxoro, 2024. – 280 b.
6. Yuldasheva D. N. Silence is an expression of inner speech //AMERICAN Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (ISSN (E): 2993-2769). – 2023. – T. 1. – №. 10. – C. 230-234.

7. SAYFULLAYEVA R. R. M., ABUZALOVA B. R. HOZIRGI O'ZBEK TILI. – GLOBEEDIT, 2023.
8. Rasulovna H. M. Tohir Malikning Asarlarida Onomastik Birliklar Qollanilishining Uslubiy Tahlili //Barqarorlik va Yetakchi Tadqiqotlar Onlayn Ilmiy Jurnal. – 2022. – T. 2. – №. 4. – C. 391-398.

G'AZZOLIY FIKRLARGA PSIXOLINGVISTIK YONDASHUV

Barnoyeva Z.,
BuxDU tadqiqotchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Imom G'azzoliyning "Mukoshafat-ul qulub" (Qalblar kashfiyoti) asaridagi qalb kasalliklari haqidagi ta'limotlari zamonaviy psixolingvistika nuqtayi nazaridan tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: psixolingvistika, ma'naviy rivojlanish, nutq madaniyati, kommunikatsiya, nutq